

Stödmaterial tillgänglig lärmiljö - grundskola, anpassad skola och fritidshem

Syftet med *Stödmaterial tillgänglig lärmiljö* är att skapa en tillgänglig och likvärdig lärmiljö för **alla** elever i Norrköpings kommunala skolor. Stödmaterialiet avser främst den fysiska miljön och kan användas för skolans och fritidshemmets alla lokaler.

Datum _____

Närvarande _____

Genomgången avser _____
(vilka lokaler)

Datum för uppföljning _____

Utarbetad av: Centrala barn- och elevhälsan Norrköpings kommun
2019

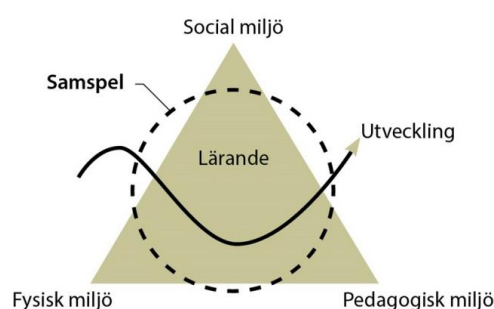
Reviderad: 23-06-12

Tillgänglig fysisk lärmiljö

God tillgänglig fysisk inomhus- och utomhusmiljö främjar elevers kognitiva, motoriska och sociala utveckling. Den fysiska lärmiljöns utformning och organisation är viktig för att bidra till lärande, utveckling och hälsa, trygghet och studiero. Den fysiska lärmiljön är en viktig del då skollag och läroplaners mål ska uppfyllas men även för att minska behoven av extra anpassningar och särskilt stöd samt ökad skolnärvaro.

SPSM´s tillgänglighetsmodell, där den fysiska, pedagogiska och sociala miljön samspelar för lärande och utveckling vilket utgör grunden för stödmaterialet.

Stödmaterialet rekommenderas att användas som utgångspunkt för skolans hälsofrämjande och förebyggande arbete och vara en del av skolans systematiska kvalitetsarbete för att skapa en likvärdig lärmiljö. Stödmaterialets syfte är att bidra till likvärdig och tillgänglig lärmiljö utifrån 0-20-års perspektiv och kan med fördel användas som diskussionsunderlag i arbetet med att tillgängliggöra lärmiljön. Rekommendation är att genomföra en lärmiljörund varje läsår, till exempel i samband med skyddsround. Rektor, elevhälsopersonal samt elevrepresentant föreslås delta i lärmiljörounden. Det är viktigt att beakta elevernas perspektiv.

Stödmaterialet innefattar tre områden: auditiv miljö, visuell miljö samt pedagogisk miljö. Dessa områden kartläggs, analyseras och därefter utformas en handlingsplan. I handlingsplanen dokumenteras vilka lärmiljöer/lokaler lärmiljörounden avser, mål, tidsplan och ansvarig för åtgärder till exempel rektor, pedagoger, vaktmästare. Vissa områden är enkelt åtgärdade och kan utföras av personal på skolan medan andra åtgärder hanteras av rektor genom kontakt med intendent på utbildningskontoret.

1. Auditiv miljö

I skolans och fritidshemmets lokaler behövs inventarier som hjälper till att skapa god ljudmiljö. Inventarier som bidrar till buller och oönskat ljud kan skapa stress, oro och koncentrationssvårigheter samt påverka inlärningsförmåga och minnesfunktioner. Beakta individens/gruppens behov.

	Finns/används	Ja	Nej	Delvis	Kommentar
1	Stolar utan skrapljud, använd tassar/Silent socks om behov finns				
2	Bord/bänkar med ljuddämpad yta om behov finns				
3	Ljuddämpande skärmar (stående och bordskärmar)				
4	Väl dämpade dörrar med rätt ljudklass *				
5	Trösklar och/eller tätninglistor (dörrar och fönster)				
6	Väggabsorbenter vid behov				
7	Textilier i enfärgat och dämpande material (gardiner, mattor)*				
8	Tysta väggklockor med tydlig analog och digital urtavla				
9	Tystgående teknik				
10	"Tyst" ventilation *				
11	Ljudutjämningsystem *				
12	I enstaka situationer/aktiviteter tillgång till hörselkåpor/hörlurar *				
13	Ljuddämpad förvaring *				
14	Tillgång till avskärmad arbetsplats				
15	Tillgång till grupprum				
16	Tillgång till lugnt rum				
18					
19					

* se information på nästa sida under respektive nummer

2. Visuell miljö

Den visuella miljön består av alla intryck som tas in med synen. God belysningen är viktig och skapar trygg miljö, minskar stress och ökar koncentrationen. Den visuella miljön ska underlätta och främja inläring. Undervisningen ska visualiseras för att avlasta arbetsminnet. Det som finns synligt i miljön ska ha ett syfte, onödigt synstimuli innebär visuellt buller vilket påverkar elevers koncentrationsförmåga och tar energi. Lär miljön ska vara ombonad men inte överbelastad och det ska vara lätt att hitta. Beakta individens/gruppens behov.

	Finns/används	Ja	Nej	Delvis	Kommentar
1	Solskydd till fönster				
2	Tillgång till mörkläggnings				
3	Jämn belysning (flimmerfri och inte bländande)*				
4	Dimbar belysning i klassrum, grupprum, matsal				
5	Tavelbelysning vid whiteboard				
6	Enfärgade, varma och harmoniska kulörer (matt) på väggar, golv och inventarier *				
7	Reducera synstimuli utifrån *				
8	Reducera visuellt buller i lokaler *				
9	Täckta dörrar på skåp/bokhyllor för att minska synstimuli				
10	Tydliga skyltar till skolans alla byggnader och lokaler *				
11	Orienteringstavla vid huvudentré				
12	Namnskyltar till personal (vit med svart text)				
13	Tydlig kontrastuppmärkning på stora glaspartier/glasdörrar *				
14	Tydlig kontrastmarkering på trappor och andra nivåskillnader *				
15	Belysning på skolans gård				
16	Belysning i förråd utomhus				
17					

* se information på nästa sida under respektive nummer

3. Pedagogisk miljö

Skolan och fritidshemmet bör skapa struktur och tydlighet i lärmiljön och eftersträva likvärdig utformning av tillgängligheten i den fysiska lärmiljön i skolans och fritidshemmets alla lokaler. Detta bidrar till att sänka stressnivå och skapa en känsla av trygghet och kontroll, vilket i sin tur ökar möjlighet till lärande. För att minska behoven av extra anpassningar ska stödstrukturerna finnas tillgängliga för alla. Beakta individens/gruppens behov.

	Finns/ används	Ja	Nej	Delvis	Kommentar
1	Hemklassrum*				
2	Visuellt tydligt veckoschema *				
3	Visuellt tydligt dagsschema *				
4	Visuellt tydligt lektionsschema, aktivitetsschema *				
5	Tillgängliga digitala lärverktyg*				
6	Tydlig information i Classroom				
7	Norrköpings kommuns färgkodning av skolans ämnen, material *				
8	Visuellt stöd för olika aktiviteter t.ex. i kapprum, toalett, omklädningsrum, matsal *				
9	Tydlig struktur och skyltning för placering av material				
10	Tillgång till koncentrationshjälpmedel t.ex. tyst plockmaterial, sittkudde				
11	Tillgång till tidshjälpmedel t.ex. time timerklockor, timglas				
12	Tillgång till flexibel arbetsställning t.ex. olika höjd, sitta/stå/ligga, mjukt/hårt				
13	Planerade rastaktiviteter, visuellt presenterade				
14	Rastvärdar, tydligt synliga t.ex. reflexväst				
15	Fasta platser i så stor utsträckning som möjligt				
16	Gröna växter				

* se information på nästa sida under respektive nummer

Handlingsplan

Utgå från ovanstående analyser och formulera handlingsplanen efter framkomna behov och utvecklingsområden.

Mål

Lokal	Planerade åtgärder, ev. prioritering	Tidsplan	Ansvarig	Utfört

Datum för utvärdering/uppföljning _____

Referenser

Aspeflo, Ulrika & Almsenius, Ebba (2019). *I relation till lärande-kommunikationsstöd i undervisningen*. Aspeflo & Klamas AB förlag.

Barnkonventionen. Stockholm: Utrikesdepartementet.
<https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#hela-texten>

BFS, Boverkets författningssamling. Karlskrona
<https://www.boverket.se/sv/lag--ratt/forfattningssamling>

Gren Landell, Malin (2020). *Att utreda närvaroproblem i skolan*. Ifous rapportserie 2020:3, Stockholm.

Gren Landell, Malin (2014). *Orolig och blyg i skolan*. Stockholm: Natur och kultur.

Möller, Claes Institutionen för hälsovetenskap. Örebro Universitet.
https://www.oru.se/personal/claes_moller

SFS 1997:1160. *Arbetsmiljölagen*. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet
<https://www.av.se/arbetsmiljoarbete-och-inspektioner/lagar-och-regler-om-arbetsmiljo/arbetsmiljolagen/>

SFS 2010:800. *Skollag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800

SFS 2010:900. *Plan och bygglagen*. Stockholm: Socialdepartementet.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900

SFS 2014:958. *Lag om ändring i Diskrimineringslagen*. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet.
https://www.lagboken.se/Lagboken/sfs/sfs/2014/900-999/d_2084535-sfs-2014_958-lag-om-andring-i-diskrimineringslagen-2008_567

Skolverket (2011). *Läroplan för grundskola, förskoleklass och fritidshem*. Stockholm: Skolverket.
https://www.skolverket.se/sitevision/proxy/publikationer/svid12_5dfee44715d35a5cdfa2899/55935574/wtpub/ws/skolbok/wpubext/trycksak/Blob/pdf3975.pdf?k=3975

Skolverket (2011). *Läroplan för grundsärskola*. Stockholm: Skolverket
<https://www.skolverket.se/publikationsserier/styrdokument/2016/laroplan-for-grundsarskolan-2011-reviderad-2016>

Specialpedagogiska skolmyndigheten (2018). *Värderingsverktyg för tillgänglig utbildning –Handledning*. Härnösand: Specialpedagogiska skolmyndigheten

Thistle Jennifer J. & Wilkinson Krista (2017). *Effects of background color and symbol arrangement cues on construction of multi-symbol messages by young children without disabilities: implications for aided AAC design*, Augmentative and Alternative Communication.

Valsö, Malin & Malmgren, Frida (2019). *Fysisk lärmiljö-optimera för trygghet, arbetsro och lärande*. Lund: Studentlitteratur AB.

Bilaga

Färgkodning

Syftet med gemensam färgkodning i skolan är att skapa en gemensam struktur och skapa trygghet löpande genom skolgången. Färgkodning kan användas för att tydliggöra t.ex. dagsschema, veckoschema, mappar och böcker. Beakta gruppen/individens behov vid utformning.

Rekommenderad färgkodning i **grundskola och anpassad skola** i Norrköpings kommun;

Matematik	Blå
Svenska/svenska som andraspråk	Gul
Engelska	Röd
Moderna språk	Rosa
NO	Grön
Biologi	Grön
Fysik	Grön
Kemi	Grön
Teknik	Ljusgul
SO	Ljusblå
Geografi	Ljusblå
Historia	Ljusblå
Religion	Ljusblå
Samhällskunskap	Ljusblå
Idrott och hälsa	Orange
Bild	Cerise
Musik	Brun
Slöjd	Lila
Hem- och konsumentkunskap	Ljusgrön
Övriga ämnen och aktiviteter	Vit
Rast och lunch	Ljusgrå

Inom No- och So ämnen kan olika nyanser av färgen användas.

Rekommenderad färgkodning av **ämnesområden i anpassad skola**

Vardagsaktiviteter	Ljusblå
Verklighetsuppfattning	Grön
Kommunikation	Gul
Estetisk verksamhet	Lila
Motorik	Orange
Övriga ämnen och aktiviteter	Vit
Rast och lunch	Grå

Bilaga

Exempel på färgkodat schema grundskola/anpassad skola

Måndag	Tisdag	Onsdag	Torsdag	Fredag
08:30 HT 229	08:10 HKK Fg 114	08:10 TK 220	08:10 IDH EhA	08:10 EV Na,Ca,HE,MIL,LE,Fr,DI,JE,ME 201,204,220,222,303,EhA
09:10 M2DEU Ca 201 M2SPA AC 303 M2ENG MIL 215 M2SPA ACR 222 M2FRA Ka 204 M2SV HE 220	09:50 MU JE 111	09:10 NO 211,220	09:10 Ho,HJ	09:30 SO 220
10:20 MA 220	10:20 MA 220	10:20 SO 220	10:20 SV HE 220	10:20 EN 220
			10:20 SVA KAn 214	10:30 MIL
12:30 BL 110	12:40 NO 220	12:40 EN 220	12:50 SO 220	12:30 M2DEU Ca 201 M2SPA AC 303 M2ENG MIL 221 M2SPA ACR 222 M2FRA Ka 204 M2SV HE 220
	14:30 M2DEU Ca 201 M2SPA AC 303 M2ENG MIL 215 M2SPA ACR 222 M2FRA Ka 204 M2SV HE 220		14:00 SL La 107	13:30 SV HE 220
			14:00 SL Aå 117	13:30 SVA KAn 209

Exempel på färgkodat schema ämnesområden i anpassad skola

	Måndag	Tisdag	Onsdag	Torsdag	Fredag		
08:00						08:00	
20						20	
40	08:30	08:30	08:30	08:30	08:30	40	
09:00	ES	Mf	ES	Mf	ES	Mf	09:00
20						20	
40	09:40	09:40	09:40	09:40	09:40	40	
10:00	VEU	Ej:v51	VEU	Ej:v51	VEU	Ej:v51	10:00
20	Dg	Dg	Dg	Dg	Dg	Dg	20
40	10:30	10:30	10:30	10:30	10:30	40	
11:00	MOT	SVU	MOT	SVU	MOT	SVU	11:00
20						20	
40	11:30	11:30	11:30	11:30	11:30	40	
12:00						12:00	
20						20	
40	12:10	12:10	12:10	12:10	12:10	40	
13:00	KOM	Dg	KOM	Dg	KOM	Dg	13:00
20						20	
40	13:30	13:30	13:30	13:30	13:30	40	
14:00	VAA	Ej:v51	VAA	Ej:v51	VAA	Ej:v51	14:00
20	Mf	Mf	Mf	Mf	EV	Ej:v51	20
40	14:10	14:10	14:10	14:10	14:10	40	
15:00						15:00	
20						20	
40						40	

Bilaga

Exempel på färgkodade scheman, gjort i Widgit online.
Beakta individens/gruppens behov. Bilderna kan bli svårtolkade när bakgrunden är färgad, välj hellre färgad ram.

Symbol Måndag	2+3=5 Matematik	Rast	Idrott	Lunch	Övrigt, t.ex. mentorstid	NO	SO
Symbol Tisdag	Svenska	Rast	Bild	Lunch	Klassråd	Biologi	Geografi
Symbol Onsdag	Engelska	Rast	Musik	Lunch	Studiebesök	Fysik	Historia
Symbol Torsdag	Moderna språk	Rast	Hemkunskap	Lunch	Modersmål	Kemi	Religion
Symbol Fredag	Textillöjd	Rast	Träslöjd	Lunch	Torp	Teknik	Samhällskunskap

	M Måndag
8.20	svenska
9.20	rast
9.40	matematik
11.10	lunch
12.10	samhällskunskap
13.10	idrott och hälsa

Bilaga

Exempel på dagsschema och fritidshemsschema, gjort i Widgit online.

MÅNDAG				Tisdag 2/4-19	
ÄMNE	TID	VEM?	=?		
Matte	8.20-9.30	Sofia	din plats	13.30	samling
Rast	9.30-10.00	kompisar	skolgården	13.40	mellanmål
svenska	10.00-10.45	Sofia	din plats	14.00	utelek
lunch	10.45-11.30	kompisar	matsal	15.00	programmering
idrott	11.30-13.00	Anna	idrottshallen	15.30	fri lek

ämne	NÄR?	vem?
svenska	8.20-9.30	Anna Svensson
rast	9.30-10.00	
Kemi	10.00-11.20	Peter Karlsson
mentorstid	11.30-12.00	Anna Svensson
lunch	12.00-12.40	
Engelska	12.40-14.00	Susanne Andersson
trä- och metallslöjd	14.00-15.20	Sven Persson

Exempel på schemabilder med färgkodad ram, gjort i Widgit online.

svenska	matematik
idrott och hälsa	textilslöjd
lunch	NO

Bilaga

Exempel på lektions- och aktivitetsstruktur.

Eftersträva tydlighet kring: Var ska jag vara? Med vem? Vad ska jag göra? Vad ska jag lära? Hur ska jag göra? När? Hur länge? Vad ska jag göra sen? Varför ska jag göra det? (Aspeflo & Almsenius, 2019).

 Matematik	
 8.20	 genomgång
 8.30	 eget arbete
 8.40	 diskutera
 9.00	 redovisa
 9.10	 lyssna på klasskamrater
 9.25	 sammanfattning

Matematik-öva algoritmräkning	
 Tid	Kl. 9.40–10.40
 start	Titta på tavlan. Hur räknar du ut talet 12+13 med uppställning (algoritm)? Skriv på mini whiteboarden.
 Mål	<ul style="list-style-type: none"> • Träna på uppställning i addition med tiotalsovergång. • Veta att talsorterna ska stå under varandra.
 Frågor	Hur ställer man upp talet 26+17? Hur räknar man ut talet 26+17?
 Innehåll	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kort genomgång på tavlan 2. EPA räkna med uppställning. 3. Arbeta i matteboken sid.28-29
 Exit tickets	Räkna ut talen på tavlan på din whiteboard.
 Slut	Vad har du lärt dig? Behöver du arbeta mer? Nästa lektion: Arbeta med uppställning på Ipad.

	Tillbakablick - Kommer ni ihåg?
	Syfte och mål med lektionen
	Genomgång
	Eget arbete (ensam, i par eller i grupp)
	Utvärdering av lektionens mål
	Framåtblick - Vad händer nästa lektion?

	Det här behöver jag veta innan jag läser en text
	Vad är det för text som ska läsas?
	Varför ska jag läsa den texten?
	Vad behöver jag veta när jag läst färdigt texten?
	Vad vet jag redan?
	Hur ska jag börja?
	Behöver jag läsa vissa delar mer noga?
	Finns det frågor som ska besvaras?